

Nr 12.

Ankom till riksdagens kansli den 25 april 1946 kl. 5 em.

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande över motion om överförande i statlig besittning av vissa malm- och mineraltillgångar m. m.

I motion nr 297 har herr *Hagberg* i Luleå m. fl. hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till överförande i statlig besittning och på skäliga villkor av de i privat eller halvprivat ägo befintliga viktigare malm- och mineraltillgångarna och anläggningar i anslutning till dessa.

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen från 1945 års gruvutredning, kommerskollegium, statskontoret, industriförbundet, landsorganisationen, som hört gruvindustriarbetarförbundet, samt jernkontoret, som hänvisar till industriförbundets yttrande.

Gruvutredningen anför, att utredningen har i uppdrag att verkställa utredning och avgiva förslag om ett särskilt statligt organ för tillvaratagande av statens gruvintressen m. m. men icke att undersöka lämpligheten av statens förvärv av ytterligare fyndigheter.

Statskontoret framhåller, att överförande i statlig besittning av privatägda viktigare malm- och mineraltillgångar skulle kräva så stora kapitalinvesteringar, att det kan vara tveksamt, om förutsättningar för närvarande äro för handen. Frågan bör få vila tills resultatet av gruvutredningen föreligger.

Kommerskollegium redogör för gällande stadganden rörande inmutningsrätt och gruvdrift samt anför, att kontroll över malmexport och mineralprodukter kan nås på andra sätt. Enligt kollegiums mening bör det ligga i statens intresse, att de s. k. bruksgruvorna kvarbliva i malmkonsumenternas ägo. Frågan om sociala välfärdsanordningar bör lösas genom sociallagstiftning. Konjunkturutvecklingen torde icke kunna påverkas, om staten äger gruvorna. Kollegium avstyrker därför utredning.

Industriförbundet anser, att staten redan har möjlighet att på olika vägar tillgodose det allmännas intressen vid gruvhanteringen. Det statliga inflytandet har ytterligare utvidgats genom den nya gruvlagen. Förbundet avstyrker därför motionen.

Landsorganisationen hänvisar till det av gruvindustriarbetarförbundet avgivna yttrandet, däri utredning tillstyrkes. I yttrandet anföres, att det ur principiell synpunkt icke är riktigt, att ifrågavarande naturtillgångar kontrolleras av privata intressen. De järnmalmsgruvor, från vilka export bedrives, böra helt vara i samhällets ägo, varigenom brytningen under konjunkturykelns olika faser skulle kunna bättre fördelas med hänsynstagande till sysselsättningens omfatt-

ning. Det är vidare önskvärt, att kontroll kan utövas över de ur konjunktursynpunkt särskilt känsliga mindre järnmalmgruvorna i mellersta Sverige. Ett förstatligande bör därför övervägas. Om driften sedan skall ske i statlig regi eller genom utarrendering kan diskuteras. I fråga om bruksgruvorna är ett förstatligande mindre angeläget.

Beträffande övriga fyndigheter anser förbundet att jämväl i fråga om dem utredning kan vara befogad, varvid särskilt bör uppmärksammas möjligheten att i större utsträckning inom landet förädla sulfidmalmer.

Utskottet vill erinra om att förhandlingar om nytt fraktavtal skola äga rum med Luossavaara-Kirunavaara AB. Därvid torde väl ock fråga kunna uppkomma om de av detta bolag ägda gruvornas överförande helt i samhällets ägo. Vidare pågår enligt till utskottet lämnad uppgift utredning av hur de förut tyskägda gruvorna på bästa sätt skola inlemmas i det svenska näringslivet. Den pågående gruvutredningen har, såsom ovan anförts, i uppdrag att avgiva förslag om särskilt statligt organ, som kan tillvarata statens gruvintressen.

Redan pågå således flera undersökningar av spörsmål, som sammanhånga med de svenska malm- och mineraltillgångarnas framtid. Enligt utskottets mening tala starka skäl för att dessa naturtillgångars utnyttjande är underkastat samhällets kontroll i erforderlig omfattning. Väl är det riktigt, som i några yttranden framhålles, att den statliga kontrollen under senare tid avsevärt förstärkts, men möjligt är, att efter de pågående undersökningarnas slutförande det kan befinnas lämpligt, att den ytterligare ökas. Utskottet vill på nuvarande stadium icke uttala sig om huruvida en sådan ökad kontroll lämpligen bör vinnas genom tillgångarnas överförande helt eller delvis i statlig ägo eller om vissa fyndigheter böra kvarligga i enskild ägo eller om någon annan form såsom halvstatligt bolag kan vara att föredraga. Angeläget synes däremot vara, att även dessa spörsmål övervägas så snart nu pågående undersökningar avslutats. Hänsyn bör därvid tagas såväl till malmpolitiska som konjunkturväxlings- och andra synpunkter.

Utskottet får alltså hemställa,

att andra kammaren för sin del måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att, då resultaten av nu pågående utredningar och undersökningar på ifrågavarande område föreligga, förutsättningslös utredning måtte verkställas om och i så fall på vilket sätt och i vilken utsträckning samhällets kontroll över malm- och mineraltillgångarna bör ökas.

Stockholm den 25 april 1946.

På utskottets vägnar:

IVAR JANSSON.

Närvarande: herr *Jansson* i Kalix, fru *Ekendahl*, herrar *Fahlman*, *Swedberg*, *Johansson* i Kalmar, *Olsson* i Oskarshamn, *Ljungqvist*, *Malmberg* i Stockholm, *Hansson* i Skegrie och fru *Sandström*.

Reservation

av herrar *Fahlman*, *Swedberg*, *Ljungqvist*, *Hansson* i Skegrie och fru *Sandström*, som ansett att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

I motionen har, närmast med utgångspunkt från det s. k. malmavtalet och det önskemål att i samhällets ägo överföra de norrbottniska malmfälten, som kommit till uttryck i sagda avtal, väckts förslag om förstatligande av gruvföretagen i allmänhet. Av olika anledningar ha emellertid nämnda malmfält ansetts intaga en särställning, och några sakliga skäl till stöd för ett förstatligande av gruvhanteringen i dess helhet ha icke kunnat anföras. Någon anledning att igångsätta en utredning härom föreligger sålunda ej heller.

De svenska gruvornas främsta uppgift är att utgöra en kvalitativt och kvantitativt tillräcklig malmbas för den svenska järnindustrien. Sedan detta behov tillgodosetts, kan överskottet exporteras. Genom att förvärva egna gruvor ha järnverken målmedvetet eftersträvat att säkra sin malmförsörjning. Denna utveckling pågår alltjämt. De fosforrika malmer, som exporterats, ha tidigare varit mindre användbara för den svenska järnindustrien, men de senare årens tekniska framsteg på metallurgiens område ha haft till följd, att även mera fosforhaltiga malmer kunna användas som råmaterial vid de svenska järnverken. För en rationellt bedriven järnindustri framstår det såsom en viktig uppgift att i första hand tillgodose sin malmförsörjning genom egna prospekteringar, inmutningar och gruvförvärv. Från statsmakternas sida bör icke läggas hinder i vägen för denna strävan.

Staten tillhöriga gruvor ha främst till uppgift att utgöra en stabiliserande faktor för malmhushållningen, att bilda en malmreserv för vårt lands järnindustri. För detta syfte äro statens ekonomiska intressen i gruvhanteringen redan mer än väl tillgodosedda. Av aktiekapitalet i Luossavaara-Kirunavaara Aktiebolag äger staten hälften med rätt att inlösa återstående hälft. Dessutom äger staten andra mycket betydande järnmalmsfyndigheter i Norrbotten, såsom Svappavaara, Ekströmsberg och Mertainen. Bland statens övriga gruvintressen skola här endast nämnas statsgruvefälten samt de många inmutningar, som verkställts av Sveriges Geologiska Undersökning. Slutligen må erinras om att staten enligt nya gruvlagen har rätt till s. k. kronoandel i alla mineralfyndigheter, som inmutas efter den 1 januari 1940.

Vad för övrigt behovet av offentlig kontroll beträffar har i flera yttranden framhållits att densamma under senare tid avsevärt förstärkts.

Slutligen vill utskottet erinra om att flera utredningar på detta område redan pågå. Sålunda bör framhållas, att förhandlingar om nytt fraktavtal skola äga rum med Luossavaara-Kirunavaara Aktiebolag. Därvid torde väl också fråga

kunna uppkomma om de av detta bolag ägda gruvornas överförande helt i samhällets ägo. Enligt till utskottet lämnad uppgift pågår ock utredning om bästa sättet för de förut tyskägda gruvornas inlemmande i det svenska näringslivet. Den pågående gruvutredningen har vidare, som ovan anförts, i uppdrag att avge förslag om särskilt statligt organ, som kan tillvarata statens gruvintressen. Statskontoret har ock ansett att frågan bör få vila tills resultatet av gruvutredningen föreligger. Utskottet finner det ävenledes för sin del naturligt att resultatet av de pågående utredningarna avvaktas innan någon ny utredning igångsättes.

Med hänsyn till det sagda hemställer utskottet,

att motionen ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.